

157. Bijbelstudie over
BILEAM DE ZOON VAN BEOR
BIL'AM BEN B'OR
בלעם בן־בעור

Deel 2: Bileam en de pratende ezelin

De vorige keer hebben we gelezen, dat Balaq [Balak], de koning van Moav [Moab], tot twee keer aan toe boodschappers naar de Mesopotamische tovenaars en waarzeggers Bil'am [Bileam] stuurde om tegen een hoge beloning het volk Israël te vervloeken. Terwijl zowel rabbijnse commentaren alsook christelijke bijbeluitleggers deze man als door en door slecht afschilderen, zijn de teksten uit Numeri 22, die we tot nu toe gelezen hebben, ten opzichte hiervan helemaal niet overtuigend en geven zelfs de indruk dat hij een profeet van de Eeuwige geweest moest zijn. In vers 8 lasen wij immers, dat hij niet gretig toehapte, maar eerst de Eeuwige hieromtrent wilde raadplegen en nadat deze hem in vers 12 nadrukkelijk verboden had om Zijn uitverkoren volk te vervloeken, stuurde hij de delegatie onverrichter zake terug naar Balaq. Hij lijkt dus gehoorzaam te zijn aan de Eeuwige en de verleiding van de vorstelijke beloning te kunnen weerstaan. Balaq legde zich daar echter niet bij neer en ging er (misschien terecht?) ervan uit, dat Bil'am aanvankelijk slechts weigerde zijn medewerking te verlenen om daardoor een hoge beloning te kunnen opeisen. In elk geval stuurde hij daarna nog een tweede, grotere en aanzienlijkere delegatie naar de ziener toe en ook deze keer wekt hij de indruk, vroom en g'dvrezend te zijn. Hij leek namelijk opnieuw het aanlokkelijke aanbod te kunnen weerstaan, want hij zei in vers 18: *“Ook al gaf Balaq mij al het zilver en goud uit zijn paleis, dan nog zou ik niets maar dan ook niets kunnen doen dat ingaat tegen het bevel van de Eeuwige, mijn G'd!”* Prachtige woorden, waarmee hij echt liet zien dat hij daadwerkelijk een profeet van de Allerhoogste was, die hij immers zijn G'd noemde! Ja, dat had hij inderdaad geweest kunnen zijn als hij werkelijk gemeend had wat hij zei en als hij het daarbij gelaten had. Dan had hij ruggengraat getoond en net als de eerste keer de boodschappers met al hun kostbare geschenken terug gestuurd naar hun afzender. Maar dat deed hij niet! Het bleef bij zijn mooie woorden, want doordat hij hen uitnodigde om te blijven logeren hield hij de deur toch een kier open. Hij bezat zelfs de brutaliteit om de Eeuwige opnieuw om toestemming te vragen het volk te mogen vervloeken, dat gezegd was. Als hij echt een profeet geweest zou zijn, dan had hij moeten weten de Eeuwige nooit van gedachten verandert, en zeker niet als het Zijn eigen volk betreft! En daarmee valt Bil'am als profeet door de mand. Vooral als we zijn reactie op G'd's woorden zien, prikken we zo door zijn nepvroomheid heen. In vers 20 heeft de Eeuwige immers nadrukkelijk gezegd, dat hij alleen met de mannen mee mocht gaan indien ze hem zouden komen roepen, dus als ze echt daarop aandrongen. Daarmee gaf Hij Bil'am nog een laatste kans om alsnog nee te kunnen zeggen. Maar wat deed Bil'am?

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:21

“Toen stond Bil'am des morgens op, zadelde zijn ezelin en ging met de vorsten van Moav mee.”

Hij stond de volgende ochtend gewoon op en maakte zich reisvaardig. Er daar staat niet bij dat hij eerst wachtte totdat de mannen hem riepen. Blijkbaar wilde hij die reis zo graag ondernemen met de vorstelijke beloning in het vooruitzicht, dat hij geen laatste oproep nodig had. Zo vertrok Bil'am samen met de vorsten van Moav en begaf zich daadwerkelijk op weg naar Balaq met het doel om Israël te vervloeken terwijl hij wist, dat de Eeuwige hem dit nadrukkelijk verboden had!

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:22

“Maar de toorn G'd's ontbrandde, toen hij ging, en de Engel van de Eeuwige stelde zich op de weg als zijn tegenstander; Bil'am reed op zijn ezelin en had twee zijner dienaren bij zich.”

Bil'am ging niet in zijn ééntje met de Moabitische vorsten mee, maar liet zich door twee van zijn dienaren begeleiden. Het lijkt er echter wel op dat ze niet echt als groep dicht bij elkaar reden, maar dat er een afstand tussen hen was, want in de volgende verzen worden zijn begeleiders niet meer genoemd, maar staat hij er alleen voor tegenover de Eeuwige. Maar het kan ook geestelijk gezien worden, want als men de toorn van de Eeuwige heeft opgewekt, dan staat men er letterlijk alleen voor! Niemand is dan bij machte om hem of haar bij te staan als de Eeuwige in woede ontsteekt! Laat dit een waarschuwing voor ons zijn, want: *“Vreselijk is het, te vallen in de handen van de levende G'd!”* (עֲבָרִים Iv'rim [Hebreeën] 10:31. De Eeuwige heeft Bil'am niet belet om tegen het verbod in te vertrekken, maar dat wil nog niet zeggen dat hij deze reis nu wel goedkeurde. Integendeel! Hij gaf hem de kans om alsnog uit vrije wil terug te keren. Maar toen Hij zag dat dit niet gebeurde en Bil'am vastberaden op weg was om Israëel alsnog te gaan vervloeken tegen een hoge beloning was G'ds toorn ontstoken! Niet alleen omdat Bil'am ongehoorzaam was en G'ds woorden naast zich neer had gelegd, maar vooral ook omdat hij het volk wilde vervloeken, dat door de Eeuwige gezegd was. Niets kan een liefhebbende Vader bozer maken dan dat men aan Zijn kinderen komt. Daarom zegt Hij: *“Wie aan Mijn volk komt, komt aan Mijn oogappel!”* (זְכַרְיָה Z'char'ya [Zacharia] 2:12). Dat geldt uiteraard ook voor de hedendaagse vijanden van G'ds volk, die nu nog lachen en feest vieren wanneer Israëel letterlijk in brand staat, maar die op een zekere dag oog in oog met de Shomer Yisra'el [de Beschermmer van Israëel] zullen komen te staan, die sluimert noch slaapt (תְּהִלִּים Tehilim [Psalmen] 121:4) en die gezegd heeft: *“Mij komt de wraak toe en de vergelding tegen de tijd, dat hun voet zal wankelen, want de dag van hun verderf is nabij, snel komt nader wat over hen is beschikt. Want de Eeuwige zal recht doen aan Zijn volk en Zich ontfemen over Zijn knechten... Voorwaar, Ik hef Mijn hand ten hemel en zeg: Zowaar Ik in eeuwigheid leef: Als Ik Mijn bliksemend zwaard wet, en Mijn hand grijpt naar het gericht, dan zal Ik wraak oefenen aan Mijn tegenstanders, en vergelding brengen over wie Mij haten!”* (דְּבָרִים D'varim [Deuteronomium] 32:35-36 en 40-41). Natuurlijk had de Eeuwige Bil'am alleen al vanwege zijn kwaadaardige voornemen om G'ds volk te vervloeken ter plekke kunnen vernietigen, maar in Zijn lankmoedigheid gaf Hij hem opnieuw een kans om van zijn voornemen af te zien. De Engel van de Eeuwige stelde Zich Bil'am weliswaar als tegenstander op de weg, toch op de eerste plaats niet om hem met zijn getrokken zwaard te doden, maar met het doel, hem tegen te houden. De Eeuwige ziet het hart aan. Hij wist natuurlijk dat Bil'am van plan was om te zondigen, maar hij had de zonde nog niet daadwerkelijk gepleegd. Daarom deed haShem Zijn uiterste best om dit dan ook te voorkomen. Keer op keer gaf hij deze man steeds weer nieuwe kansen om alsnog tot inkeer te komen en rechtsomkeert te maken, want voorkomen is beter dan straffen! Zo is het ook in ons leven. Ook wij krijgen elke dag weer nieuwe kansen om bij ons zelf te rade te gaan of wij nog wel op de juiste weg zitten en bij twijfel kunnen we het ook rechtstreeks aan Hem vragen. En als Hij ons dan duidelijke aanwijzingen geeft dat we de verkeerde weg bewandelen, laten we dan niet zo eigenwijs zijn om deze waarschuwingen te negeren en alsnog ervoor kiezen om de weg van de minste weerstand te nemen, die vaak naar het verderf leidt zoals Bil'am gedaan heeft. De Eeuwige heeft ons niet alleen engelbewaarders gegeven om ons te beschermen tegen gevaren van buitenaf, maar ook tegen gevaren van binnenuit! Toch heel in het bijzonder worden er speciale engelen zoals Micha'el door de Eeuwige ingezet om mensen en krachten tegen te staan, die kwade bedoelingen hebben tegen het volk en het land Israëel. Zo ben ik er heilig van overtuigd, dat er een sterke engelenwacht rondom G'ds volk was, toen bijna het hele land in vlammen stond. Materiële schade hebben ze weliswaar niet voorkomen, maar ze hebben wel ontelbare mensenlevens gered. Baruch haShem! Zo stond ook de engel op de weg naar Moab om te voorkomen dat Bil'am iets tegen G'ds volk zou ondernemen. Zelf kon Bil'am deze engel niet zien, evenals wij de engelen niet kunnen zien die ons tegenhouden op de weg der zonde, maar we mogen onze hemelse Vader er wel dagelijks voor danken dat ze er zijn.

בְּמִדְבָּר B'mid'bar [Numeri] 22:23

“Toen de ezelin de Engel van de Eeuwige op de weg zag staan, met getrokken zwaard in de hand, boog zij van de weg af en ging de akker op; en Bil'am sloeg de ezelin om haar naar de weg terug te drijven.”

Evenals de cherubs in בְּרֵאשִׁית B'reshit [Genesis] 3:23 ten oosten van het Hof van Eden met een flikkerend zwaard stonden om de weg tot de Boom des Levens te bewaken, zo stond de Engel van de Eeuwige met getrokken zwaard op de weg naar Moab om Bil'am te beletten het volk Israël te vervloeken. Was de engel onzichtbaar? Ik denk van niet, want de ezelin zag hem en probeerde hem uit de weg te gaan. Voor Bil'am was hij blijkbaar wel onzichtbaar, want hij zag hem niet en snapte er niets van dat zijn rijdier zomaar van de weg afboog en de akker opging. Hij werd zelfs boos en sloeg de ezelin om haar weer naar de weg terug te drijven. Als het niet zo triest was zou ik daar zelfs de humor in kunnen zien, want eigenlijk is het toch echt wel grappig: juist de man die in de hele regio de reputatie had, de beste "ziener" te zijn, kon niet eens zien wat zijn eenvoudige ezelin wel zonder enige moeite zag en zelfs ook nog op de juiste wijze daarop reageerde! In de verzen 3 en 4 van hoofdstuk 24, dat we de volgende keer zullen behandelen, roemde Bil'am zichzelf in de NBG-vertaling als *"de man met het geopend oog... die de woorden G'ds hoort, die het gezicht des Almachtigen schouwt, nederliggende met ontsloten ogen."* Ziet u de ironie? In de Groot Nieuws Bijbel komt dit nog duidelijker tot uitdrukking. Daarin zegt Bil'am heel trots van zichzelf: *"Ik mag zien wat verhuld is en horen wat G'd meedeelt. Met starende ogen, in vervoering aanschouw ik wat de Almachtige laat zien!"* Aanschouwde hij hier wat de Eeuwige liet zien? Nee, hij niet, maar zijn ezelin wel! En toch had hij het lef, in de verzen 15 en 16 van hoofdstuk 24 opnieuw te zeggen: *"Zo spreekt Bil'am, de zoon van B'or, zo spreekt de man wiens oog geopend is, zo spreekt hij die G'ds woorden hoort, die weet wat de Allerhoogste weet en ziet wat de Ontzagwekkende toont, in vervoering, met ontsloten ogen!"* Als zijn ogen echt geopend waren en daadwerkelijk zag wat de Ontzagwekkende toont, dan had niet alleen zijn ezelin, maar ook hijzelf de engel moeten zien. En als hij echt wist wat de Allerhoogste weet, zoals hij beweerde, dan had hij moeten weten dat hij niet verder mocht rijden en rechtsomkeert moeten maken. Hoe kon het toch zijn, dat de ezelin waarop hij reed, meer zag dan hij? Ik denk, dat de Eeuwige hem hiermee een lesje wilde leren omdat hij vol was van zichzelf! Hij was een toonbeeld van geestelijk hoogmoed terwijl zelfs zijn ezelin nog veel meer geestelijk inzicht had dan deze zogenaamde ziener. Zijn ogen waren letterlijk verblind door zijn eerzucht en geldgierigheid! Daardoor was hij, die van zijn zogenaamde gave, visioenen te zien en goddelijke boodschappen door te geven een goedbetaalde levensonderhoud had gemaakt, niet in staat om de g'ddelijke boodschapper te zien, die op zijn weg stond. Maar dan nog had hij door het afwijkende gedrag van zijn rijdier de wenk moeten snappen, dat hij op de verkeerde weg was. Hij was letterlijk de weg kwijt! Toch in plaats van tot inzicht te komen werd hij boos op de ezelin, zoals velen die door opzettelijke zonde welbewust hun eigen ondergang tegemoet gaan, boos worden op degenen, die hen daarvoor waarschuwen. We zien dit helaas maar al te vaak rondom ons heen gebeuren. Moge de Eeuwige onze ogen openen om niet door spirituele trots en hebzucht de verkeerde weg van Bil'am op te gaan en laat niemand door allerlei visioenen en openbaringen gewichtig doen en denken dat hij heel wat is met het doel, daar een dikke boterham mee te verdienen. De Eeuwige geeft een gave en een bediening nooit om zich daarmee zelf te verrijken, maar om juist anderen daarmee te dienen!

בְּמִדְבָּר B'mid'bar [Numeri] 22:24-25

"Daarop ging de Engel van de Eeuwige staan in een holle weg tussen wijngaarden, waar een muur was aan beide zijden. Toen de ezelin de Engel van de Eeuwige zag, drukte zij zich tegen de muur aan, zodat zij Bil'ams voet tegen de muur klemde; toen sloeg hij haar opnieuw."

Nadat Bil'am de ezelin teruggedreven had naar de weg, ging hij zijn reis voortzetten. Maar de engel was nog niet weg. Hij heeft alleen een stuk verderop een nieuwe strategische positie ingenomen om de weg te blokkeren. Wederom was het niet Bil'am maar de ezelin, die hem zag staan. Deze keer stond de engel op een smalle weg tussen twee muren, waar aan weerszijden wijngaarden lagen. Om de engel te mijden en hem proberen te passeren drukte de ezelin zich tegen de muur, waardoor de voet van Bil'am bekneld raakte. Hij was met zijn hoge beloning in het vooruitzicht nog steeds zo verblind, dat hij de engel die recht voor hem stond nog steeds niet zag, maar in woede ontstak en zijn ezelin opnieuw sloeg, want hij had het totaal niet in de gaten dat het beknellen van zijn voet feitelijk zijn leven had gered!

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:26-27

“De Engel van de Eeuwige ging andermaal verder en ging staan op een enge plaats, waar geen ruimte was om rechts of links uit te wijken. Toen de ezelin de Engel van de Eeuwige zag, ging zij onder Bil'am liggen; toen ontbrandde de toorn van Bil'am en hij sloeg de ezelin met de stok.”

Zonder verder na te gaan wat de oorzaak van het vreemde gedrag van zijn ezelin zou kunnen zijn vervolgde Bil'am zijn reis om zo snel mogelijk zijn verderfelijke werk te doen en zijn loon te ontvangen. De engel gaf zijn pogingen hem tegen te houden echter niet op en ging nogmaals een stukje verderop in een nauwe doorgang staan waar de weg zo smal was, dat de ezelin niet kon uitwijken en dus helemaal niet meer langs kon. Terug kon ze niet, maar verder kon zij ook niet, want voor de Engel was ze doodsbang en daarom ging de ezelin nederig voor hem op de grond liggen met ruiters en al. Toen werd Bil'am pas echt woedend en gaf de ezelin opnieuw een pak slag met zijn stok. De zogenaamde “ziener” was dus niet alleen blind voor wat zelfs zijn eenvoudig rijdier zag, maar hij, die naar eigen zeggen alles wist, snapte blijkbaar ook niet dat hier iets buitengewoons aan de hand was. Hij was nog dommer dan een ezel, want hij had toch moeten weten dat de ezelin niet zonder reden zo weerspanning was en dat het niet haar gewone doen was. Normaal deed ze nooit zo. Toch in plaats van af te stappen en goed om zich heen te kijken ranselde hij dat arme beest voor de derde keer af.

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:28

“Nu opende de Eeuwige de mond der ezelin, en zij zeide tot Bil'am: Wat heb ik u gedaan, dat gij mij nu driemaal geslagen hebt?”

Nu was voor de Eeuwige de maat vol! Hij kon niet langer aanzien, dat een onschuldig dier keer op keer afgeranseld werd door een man die het zelf niet eens door had dat juist hij degene was die hier weerspanning geweest is. De engel had daar meteen een eind aan kunnen maken door Bil'am met zijn scherpe zwaard te doden, maar in plaats daarvan probeerde de Eeuwige Bil'am in Zijn lankmoedigheid op een andere manier tot inzicht te brengen. Hij had zijn ogen natuurlijk terstond kunnen openen zodat hij de bovennatuurlijke verschijning van dit hemelse wezen kon zien, maar in plaats daarvan koos Hij voor een andere bovennatuurlijke manifestatie. Hij liet de ezelin spreken! Het lijkt wel een sprookje: een pratende ezel! Daarom is dit gedeelte van het verhaal ook zo populair in de kinderdiensten. Maar het staat toch echt wel in de Tora en is dus beslist geen sprookje! Het is wel één van de vele wonderen die de Almachtige gedaan heeft ten behoeve van Zijn uitverkoren volk! Het gaat in tegen de natuur, want een papegaai kan men wel leren praten, maar geen ezel! Een ezel heeft immers de reputatie, een dom beest te zijn. Niet voor niets zegt men: “Je bent zo dom als een ezel!” Het is daarom des te opmerkelijker dat de Eeuwige juist zo een “domme” sprekende ezel gebruikt heeft om Bil'am te behoeden voor zijn eigen verderf terwijl de tegenstander daarentegen in de gedaante van een listige sprekende slang de mensen op sluwe wijze verleidt om te zondigen. Het contrast tussen de “wijze” Bil'am en zijn “dwaze” ezelin kon eigenlijk niet groter zoals ook Sha'ul [Paulus] schreef: *“Laat niemand van u zichzelf iets wijs maken. Iemand kan wel denken wijs te zijn volgens de normen van deze wereld, maar om werkelijk wijs te zijn zal hij dwaas moeten worden. Want wijsheid van deze wereld is dwaasheid in de ogen van G'd. Er staat toch in de Schrift: Hij vangt de wijzen in hun eigen slimheid, en op een andere plaats: De Eeuwige weet dat de gedachten van de wijzen niets voorstellen.”* (1 Korinthiërs 3:18-20, Groot Nieuws Bijbel). De dwaze ezelin blijkt in dit geval wijs te zijn en de wijze Bil'am dwaas! Hij zag niet wat zij wel zag en hij had het niet eens door dat de ezelin met een mensenstem tot hem sprak en haar beklag deed over zijn wreedheid. Zij vroeg wat ze hem misdaan heeft dat hij haar nu al drie keer sloeg.

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:29

“En Bil'am zeide tot de ezelin: Omdat gij de spot met mij drijft; had ik een zwaard in mijn hand, dan zou ik u nu zeker doden.”

Hoe zou u reageren als uw hond of kat die u al jaren in huis hebt opeens met een mensenstem tot u zou praten? Zou u niet schrikken? Zou u niet denken dat u zich dit alleen maar inbeeldt? Dat u te diep in het glas gekeken hebt of aan de drugs zit? In elk geval denk ik toch wel dat u

daar niet serieus op in zult gaan. Maar hoe reageerde Bil'am? Hij was daar blijkbaar totaal niet van onder de indruk. Alsof het de normaalste zaak van de wereld was dat een ezel met hem sprak gaf hij gewoon antwoord. Zijn reactie was dus eigenlijk nog grappiger en vreemder dan het fenomeen dat zijn ezelin hem lastige vragen stelde. Hij praatte met haar alsof zij een mens was en zei geïrriteerd: *“Omdat je een spelletje met mij speelt!”* (Het Boek). In de Nieuwe Bijbelvertaling zei hij evenals in de NBG-vertaling: *“Je drijft de spot met me!”* en in de Groot Nieuws Bijbel: *“Je maakt mij belachelijk!”* Hij had het niet eens door dat hij zichzelf belachelijk maakte door überhaupt op de vraag van een ezel te antwoorden. Een weldenkend mens doet dat niet. Natuurlijk praat je wel met je hond of kat, maar nooit als dialoog. Nooit komt er echt een gesprek op gang zoals hier het geval was. Nu zijn er wel mensen die ervan uitgaan dat het voor Bil'am, die het als tovenaarsgewend was om door verschijningen van afgoden en demonen ook in gedaanten van dieren te worden aangesproken, niet vreemd was om met een ezel te converseren. Daar valt inderdaad wat voor te zeggen. De slang sprak immers ook tot Chava [Eva]. Anderen denken daarentegen, dat hij door zijn woede niet instaat was om het vreemde van de zaak door te hebben. In de Mishna staat nog een derde visie. Daarin leggen de wijzen uit, dat de Eeuwige reeds tijdens de dagen der schepping de muil van Bil'ams ezel voor dit doel had voorbereid als een unieke creatie (אבות [Vaderen] 5:6). Sommige rabbijnen wijzen op de mogelijkheid, dat in de עולם הבא Olam Haba [de komende wereld] ook de dieren kunnen praten en zij beroepen zich hiervoor o.a. op תהלים Tehilim [Psalmen] 145:21, waarin wij lezen: *“Laat zó mijn mond de lof spreken van de Eeuwige, en alles wat leeft Zijn heilige naam prijzen tot in eeuwigheid!”* Alles wat leeft wil dus zeggen: ook de dieren zullen Zijn naam prijzen! Een andere tekst die aangehaald wordt is ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 45:23, waarin de Eeuwige zegt: *“Voor Mij zal elke knie zich buigen en elke tong zal bij Mij zweren!”* Elke tong wil dus zeggen, ook de tong van een dier. Maar zoals gezegd hebben de rabbijnen het hier over de komende wereld en niet over עולם הזה Olam Haze, de wereld waarin we nu zijn. Ik hou het er daarom maar op, dat het hier om een wonder gaat dat de Eeuwige gedaan heeft met het doel, de wijze Bil'am door een domme ezel te laten berispen. Dat pikte de tovenaars niet. Hij zei daarom tegen de ezelin in zijn boosheid, dat hij haar gedood zou hebben als er een zwaard in zijn hand geweest was. Opnieuw laat hij daarmee zien hoe dom hij zelf was, want als hij dat echt gedaan had, dan had hij helemaal naar Moab moeten lopen en bovendien zou hij dan dief in zijn eigen portemonnee geweest zijn, want men koopt toch geen rijdier om het vervolgens te doden? Dat zou hetzelfde geweest zijn als een automobilist uit boosheid uit de auto stapt, een honkbalknuppel pakt en zijn auto daarmee helemaal kapot slaat! Alleen een dwaas doet zo iets. Maar daar komt nog iets anders bij. Met zijn domme opmerking laat Bil'am volgens de rabbijnen ondanks alle dreigementen en stokslagen zijn onmacht zien om zijn ezel de weg op te krijgen terwijl hij dacht, een heel volk met zijn vervloekingen te kunnen verslaan. De Midrash zegt: *“Deze schurk zou een hele natie gaan vervloeken, die niet tegen hem had gezondigd enkel door de kracht van zijn woorden, maar hij moest zijn ezel met zijn hand slaan om te voorkomen dat die in een veld ging! - De ezelin sprak tot Bil'am zeggend: U heeft een zwaard in uw hand nodig om mij te doden? Hoe wilt u dan een hele natie ontwortelen met alleen uw woorden? Bil'am kon geen antwoord bedenken; dus zweeg hij.”* (במדבר רבא B'mid'bar Raba 20:14). Natuurlijk heeft de ezel dit helemaal niet gezegd, maar de schrijvers van de Midrash voegden er wel vaker dingen toe die in de Toratekst zelf niet staan om daarmee iets te benadrukken.

במדבר B'mid'bar [Numeri] 22:30

“Maar de ezelin zeide tot Bil'am: Ben ik niet uw ezelin, waarop gij uw leven lang tot op deze dag hebt gereden? Ben ik ooit gewoon geweest u zo te behandelen? En hij zeide: Neen!”

De ezelin was niet om een antwoord verlegen. Zij wist haar mondje wel te roeren. De Eeuwige stelde haar niet alleen in staat om zomaar te praten, maar Hij gaf haar zelfs de wijsheid om echt met verstand te spreken. Zij stelde Bil'am twee retorische vragen. Ten eerste: *“Ben ik niet uw eigen ezelin waarop u al uw hele leven rijdt?”* Ze erkende daarmee zijn eigendomsrecht, maar dat gaf hem nog niet de bevoegdheid, haar te mogen slaan. De Eeuwige heeft de mens in בראשית B'reshit [Genesis] 1:28 weliswaar de heerschappij gegeven over de dieren, maar Hij

gaf geen toestemming ze te mishandelen. Wij mogen wel hun baasjes zijn, maar niet hun tirannen! Met de erkenning van zijn eigendomsrecht gaf de ezelin deze dierenbeul eigenlijk een sneer. Ten tweede vroeg zij hem: *“Heb ik mij soms ooit eerder zo gedragen?”* Zij bedoelt daarmee te zeggen, dat het niet haar gewoonte was om van de weg af te wijken, zijn voet klem te zetten en zomaar op de grond te gaan liggen terwijl hij nog in het zadel zat. Zij wilde hem daarmee duidelijk maken, dat er iets buitengewoons aan de hand was als zij dit deed. Het is toch wel beschamend dat het hem eerst door een domme ezelin gezegd moet worden voordat het tot hem doordrong. Eigenlijk heeft de ezelin haar baas en alle mensen die in zijn voetsporen wandelen met deze twee retorische vragen op een slimme wijze terechtgewezen. Daarom schrijft Petrus in hoofdstuk 2 vers 16 van zijn tweede brief: *“Zij zijn van de rechte weg afgedwaald en volgen het spoor van Bil'am, de zoon van B'or, die het niet erg vond iets verkeerd te doen, zolang hij er maar voor betaald werd. Maar hij werd terechtgewezen door zijn ezels, die met de stem van een mens tegen hem sprak. Dat stomme dier weerhield hem ervan domme dingen te doen!”* (Het Boek). In de Groot Nieuws Bijbel staat het als volgt: *“Ze hebben de rechte weg verlaten en zijn een dwaalweg ingeslagen door het voorbeeld te volgen van Bil'am, de zoon van B'or, die uit was op het geld dat hij met onrecht kon verdienen. Maar voor zijn handelen tegen G'ds Wet is hij terechtgewezen: een stomme ezels begon als een mens te spreken en maakte een eind aan het onzinnige optreden van de profeet!”* Wat een afgang was dat voor hem! De grote magiër Bil'am, die zichzelf zo graag als profeet zag, kreeg een uitbrander van zijn eigen ezels! Zij bleek slimmer te zijn dan haar baas! Op grond daarvan kwamen de rabbijnen tot de conclusie dat men nooit met dieren in discussie moet gaan, want ze gaan het toch altijd winnen omdat ze ons gewoon te slim af zijn. Om te voorkomen dat ze ons voor schut zetten zoals de ezels met Bil'am gedaan had, heeft de Eeuwige hen volgens de Midrash de mond gesloten: *“De Heilige, geprezen zij Hij, heeft aandacht voor de waardigheid van de mens, en diens zwakheid wetende, sloot Hij de mond van de dieren. Want hadden ze kunnen spreken, het zou onmogelijk geweest zijn om ze aan de mens dienstbaar te maken of tegen hen opgewassen te zijn. Want hier was deze ezels, de domste van alle dieren, en daar was de wijste van alle wijze mensen, maar zodra die zijn mond opende was hij tegen hem niet opgewassen!”* (בְּמִדְבָּר רַבָּא B'mid'bar Raba 20:14).

בְּמִדְבָּר B'mid'bar [Numeri] 22:31

“Toen opende de Eeuwige de ogen van Bil'am; hij zag de Engel van de Eeuwige met getrokken zwaard in de hand op de weg staan en hij knielde neer en wierp zich op zijn aangezicht.”

Na het openen van de muil van de ezels opende de Eeuwige nu ook de ogen van de “ziener”, wiens ogen naar eigen zeggen altijd al geopend waren. Hij die steeds beweerde dat hij kon zien wat voor anderen verhuuld was, kon nu eindelijk ook zien wat de ezels al die tijd al zag, maar voor hem verhuuld was: de Engel van de Eeuwige! Hij die over zichzelf opschepte dat hij in staat was om goddelijke boodschappen te ontvangen en (tegen betaling) door te geven, stond nu oog in oog met de g'ddelijke boodschapper! En hij schrok zich wezenloos! Vooral toen Bil'am het scherpe zwaard in de hand van de engel zag kreeg hij het doodsbenauwd! Hij zakte door zijn knieën en wierp zich voor de engel neer in eerbied, maar ook in vrees voor het zwaard!

בְּמִדְבָּר B'mid'bar [Numeri] 22:32-33

“De Engel van de Eeuwige zeide tot hem: Om welke reden hebt gij uw ezels nu driemaal geslagen? Zie, ik ben uitgegaan als een tegenstander, want deze weg voert bij Mij ten ondergang. Toen de ezels Mij zag, is zij nu driemaal voor Mij uitgeweken; ware zij voor Mij niet uitgeweken, voorwaar, dan zou ik nu juist u gedood en haar in het leven hebben gelaten.”

De engel riep hem ter verantwoording en vroeg hem verwijtend, waarom hij zijn ezels nu al drie keer geslagen heeft. Ik zou me kunnen voorstellen dat de engel dit met een ontzagwekkende donderende stem gezegd heeft op een wijze die Bil'am, die nog steeds voor hem op de grond lag, nog meer angst inboezemde. Hij eiste van de dierenbeul rekenschap voor het mishandelen van het arme beest, dat hem in feite door haar weigering om verder te rijden juist het leven heeft gered. In plaats van boos op haar te worden had Bil'am de ezels juist dankbaar moeten

zijn voor de dienst die zij hem had bewezen. Dat liet de engel ook duidelijk blijken toen hij tegen Bil'am zei: *"Ik ben je tegenstander! Ik ben je tegemoet gegaan omdat je reis tegen Mijn wil ingaat!"* (Groot Nieuws Bijbel). Hoort u wat Hij daar zegt? Ik zal het nog een keer in de nieuwe vertaling herhalen: *"Ik ben hier gekomen om je tegen te houden, want deze reis is tegen Mijn wil ondernomen, deze weg voert naar de afgrond!"* Duidelijk! Als het tot nu toe nog niet echt tot hem doorgedrongen was dat de Eeuwige hem nadrukkelijk verboden had Zijn uitverkoren volk te vervloeken, dan zal Bil'am het nu wel begrepen hebben dat hij tegen G'ds wil in is gegaan door zich op deze letterlijk doodlopende weg te begeven. De Engel laat hem ook duidelijk weten dat hij zijn leven aan de ezelin te danken had. Hij zei: *"Driemaal zag je ezelin Mij, en driemaal is ze voor Mij opzij gegaan. Had ze dat niet gedaan, dan had Ik jou gedood maar haar in leven gelaten!"* Hij toont hem daarmee, dat Bil'am eerder boos op zichzelf had moeten zijn dan tegen de onschuldige ezelin uit te varen.

בְּמִדְבָּר B'mid'bar [Numeri] 22:34

"Toen zeide Bil'am tot de Engel van de Eeuwige: Ik heb gezondigd, omdat ik niet wist, dat Gij U op de weg tegenover mij gesteld hadt, en nu, indien het kwaad is in uw ogen, wil ik wel omkeren."

Zo op het eerste gezicht lijkt het, dat nu eindelijk het kwartje bij Bil'am was gevallen, dat hij het nu eindelijk begrepen heeft dat de Eeuwige hem in die nacht helemaal geen toestemming had gegeven om naar Balaq te gaan met het doel, Israël te vervloeken. Hij schijnt zich er nu wel van bewust te zijn, dat hij de fout in is gegaan om alsnog met de Moabitische vorsten mee te reizen terwijl de Almachtige dit niet goedkeurde. Hij scheen er spijt van te hebben en zei, nog steeds op de grond liggend, tegen de Engel van de Eeuwige: *"Ik heb gezondigd!"* Hij gaf dus ronduit toe dat hij gezondigd had. In de Groot Nieuws Bijbel zei hij: *"Het was verkeerd van me!"* Zag hij nu echt in dat hij fout zat? Meende hij het echt wat hij zei? Was hij daadwerkelijk tot inkeer gekomen? Ik denk van niet. Hij bekende weliswaar dat hij gezondigd had, maar hij voegde daar meteen de verontschuldiging aan toe dat hij zich er niet van bewust was, dat de engel hem de weg versperde. Bil'am wekt misschien zelfs nog sympathie op door te zeggen dat hij wel terug naar huis wilde gaan als wat hij deed slecht was in de ogen van de Eeuwige. Dat lijkt wel berouwvol, maar dat is het niet, want het was overbodig om het woordje "als" te gebruiken, want hij wist dat het zo was! Het was reeds tegen hem gezegd dat zijn voornemen om Israël te vervloeken tegen de wil van de Eeuwige inging. Hij wist dit maar al te goed en als zijn berouw oprecht was, dan had hij dat "als" kunnen weglaten en meteen na zijn spijtbetuiging kunnen omkeren. Maar dat deed hij niet. Met het woordje "als" liet hij de stille hoop zien, zijn reis misschien toch nog te mogen voortzetten om alsnog zijn opdracht uit te kunnen voeren. Hij liet de keuze aan de engel over in plaats van zelf de juiste keuze te maken. Uit deze houding blijkt duidelijk, dat Bil'am helemaal niet van gedachten veranderd was en dat er dientengevolge ook geen vernieuwing van zijn hart had plaatsgevonden.

בְּמִדְבָּר B'mid'bar [Numeri] 22:35

"Maar de Engel van de Eeuwige zeide tot Bil'am: Ga met die mannen mede, doch alleen het woord, dat Ik tot u spreken zal, zult gij spreken. Daarop ging Bil'am met de vorsten van Balaq mede."

Omdat de Eeuwige zag dat Bil'am nog steeds wilde gaan, stond Hij dit toe; niet omdat Hij het nu wel goed vond, maar omdat Hij daar een speciale bedoeling mee had, waar we de volgende keer nader op in zullen gaan. De woorden *"Ga met die mannen mede, doch alleen het woord, dat Ik tot u spreken zal, zult gij spreken"* zou niet alleen een voorwaarde blijken te zijn om te mogen gaan, maar de voorzegging van hetgeen Bil'am daadwerkelijk zou doen, of hij dit wilde of niet. Hij zou weliswaar zijn uiterste best doen om de Israëlieten te vervloeken, maar keer op keer zou hij ze zegenen. Maar dat wist Bil'am nog niet toen hij zo blij als een kind met de gezandten van Balaq verder reisde met een vorstelijke beloning in het vooruitzicht. Maar het zou anders lopen dan hij dacht. In Spreuken 16:9 staat geschreven: *"Een mens bepaalt in zijn hart wat hij wil doen, maar de Eeuwige heeft het laatste woord!"* (Het Boek). Amen!